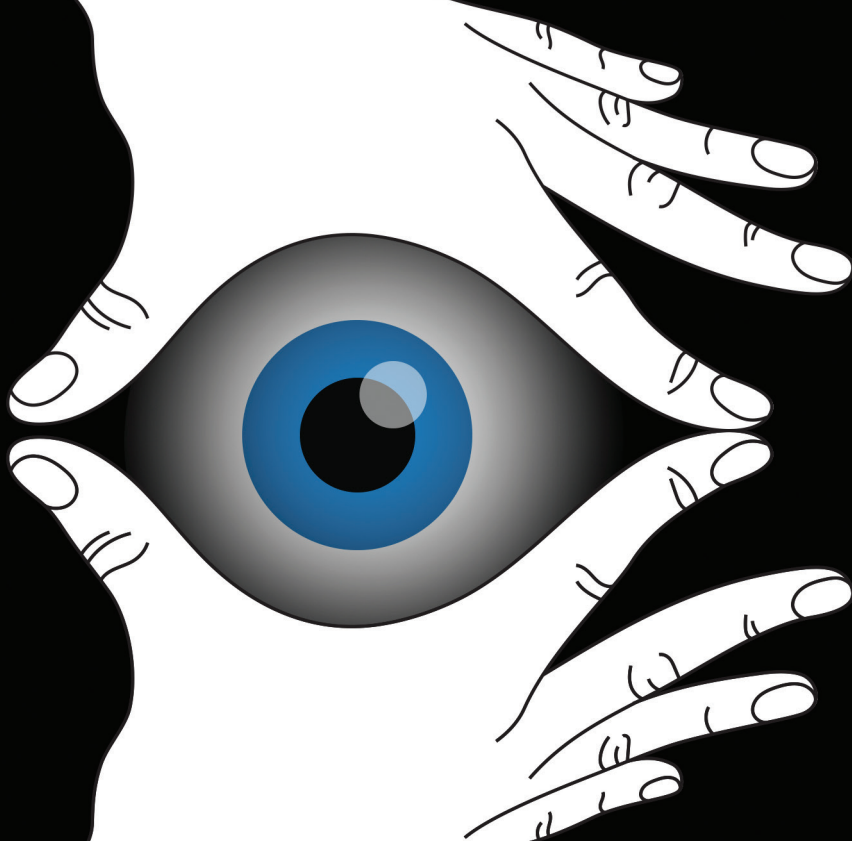

Mari istorija

rež. Jean Piere Ammeris

Mari istorija

rež. Jean Peare Ammeris

Prancūzų kino režisieriaus **Jeano Pierre'o Améris** vaidybinis filmas „**Mari istorija**“ (Prancūzija, 2014, 95 min.) tinka diskusijoms su vyresniųjų klasių mokiniais apie įvairias žmonių bendravimo ir pasaulio pažinimo formas, žmonių tarpusavio ryšį ir pasaulėjautą, skirtingų jautimų reikšmę mūsų gyvenime. Metodinėje medžiagoje filmas aptariamas atsižvelgiant į jo pasakojimą bei stilių. Joje taip pat pateikiamos dorinio, meninio, pilietinio ir bendrųjų kompetencijų ugdymo bei gimtosios kalbos, klasės valandėlės, psichologijos, informacinių technologijų pamokoms skirtos užduotys. Paryškinti kino kalbos terminai detaliau paaiškinami metodinės medžiagos pabaigoje pateiktame žodynėlyje.

Vaidybiniame filme „Mari istorija“ pasakojama apie dviejų moterų bendrystę, kuri mezgasi už garsinio ir vaizdinio pasaulio ribų, erdvėje, kurios negalima pamatyti nei išgirsti, kurioje daug priešinimosi, nepasitikėjimo, bet taip pat šviesos ir ryžto. Nepaisydama kylančių iššūkių ir aplinkinių skepticizmo, katalikų vienuolė sesuo Margarita siekia padėti kurčneregei Mari atsiverti pasauliui. Filmą paremtas tikrais įvykiais, nutikusiais Prancūzijoje XIX a. pabaigoje.

Filmo pasakojimas

„Pasaulis, kuriame viskas, kas gyva, pulsuoja po mūsų pirštais.“

Anot kino režisieriaus J. P. Améris, filmo „Mari istorija“ įkvėpimo šaltinis – amerikietės Helen Keller, žymia visuomenės veikėja tapusios kurčneregės, gyvenimas. Apie ją J. P. Améris sužinojo dar būdamas paauglys, kartu su tėvais pažiūrėjęs Arthuro Penno vaidybinį filmą „Sukūrusi stebuklą“ (1962). Atmintyje išlikusi istorija paskatino kino režisierių ieškoti archyvinės medžiagos apie kurčneregų gyvenimą Prancūzijoje XIX a. pabaigoje –

XX a. pradžioje. Aptikęs plačiai visuomenei mažai žinomos prancūzės kurčneregės Marie Heurtin biografinių faktų, jis nutarė perkelti juos į ekraną.

Mari gimsta neturtingo amatininko šeimoje Prancūzijoje, XIX a. pabaigoje. Tėvai, negalėdami padėti kurčneregei mergaitei rasti ryšio su pasauliu, nusprendžia ją atiduoti į neregų, silpnaregių, neprisigirdinčių ir kurčiųjų vaikų ugdymo įstaigą – Larnay institutą (veikiantį iki šiol), tuo metu vadovaujamą katalikų vienuolių Išminties dukterų kongregacijos. Keturiolikmetė Mari į Larnay atvyksta 1895 metais, lydima sesers Margaritos, kuri pirmą kartą pamačiusi mergaitę tyliai prisipažįsta: „Šiandien sutikau sielą, mažytę ir trapią, įkalintą, bet ryškia šviesa žaižaruojančią pro savo kalėjimo grotas. Maniau, kad ji laukinė, mažytis gyvūnas, bet medyje ji manęs laukė. Kaip bendrauti su mergaite, uždaryta tamsos ir tylos pasaulyje? Kaip su ja kalbėtis? Kaip jos klausytis? Ką reiškia gyventi aklinoje tamsoje ir tyloje?“ Nors Mari iš pradžių elgiasi kaip įbaugintas „laukinis žvėrelis“, sesuo Margarita nenuleidžia rankų – kantrybe

bei darbu siekia ją prisijaukinti ir atrasti kalbą, kuri padėtų Mari pažinti supantį pasaulį.

Neregimoje ir negirdimoje erdvėje tarp dviejų moterų besimezganti draugystė tampa esmine filmo pasakojimo linija. Tikriausiai nenorėdamas nuo jos nukrypti filmo režisierius nepateikia žiūrovui išsamios informacijos apie sesers Margaritos atrastus kurčneregų ugdymo metodus (kuriuos dar 1904 metais Louis Arnould aprašė knygoje „Siela kalėjime“). J. P. Améris svarbiau atskleisti nematomą, žodžiais nenusakomą žmonių ryšį, kuriame kovos ir nusivylimo judesius keičia draugiškumo ir artumo gestai. Mari ir Margaritos tarpusavio ryšys neatsiejamas nuo kiekvienos iš jų santykio su pasauliu ir pačia savimi. Tai nėra vienkryptis ėmimo–davimo ar mokytojo ir mokinio santykis – tai abipusiai mainai, praplečiantys kiekvienos pasaulėjautą. Sesuo Margarita prisipažįsta: „Mari mane supažindino su pasauliu, apie kurį aš nieko nežinojau. Tai pasaulis, kurį tu gali paliesti, kuriame viskas, kas gyva, pulsuoja po tavo pirštais.“ Todėl lygiagrečiai su šių dviejų moterų

draugystės linija filme rutuliojasi ir jų abiejų asmeninės istorijos. Seseriai Margaritai bendrystė su Mari – paskutinis, brandžiausias jos gyvenimo etapas, o Mari (vėliau išmokusiai Brailio rašto, geografijos, istorijos, siūti, žaisti domino ir t. t.) priešingai – tai įžanga į pasaulį, pilną daiktų, žmonių, gyvūnų, augmenijos, vandens ir saulės. Sesers Margaritos sveikata pablogėja būtent tuo metu, kai Mari pradeda džiuginti supanti aplinka, kai ji sparčiai mokosi ją pažinti. Toks siužeto posūkis ne tik padeda išvengti klišinės laimingos pabaigos, bet ir leidžia filmo veikėjai Mari suvokti dar vieną svarbų, nuo gyvenimo neatsiejamą reiškinį – mirtį.

Asmeninius pokyčius patiria ne tik filmo „Mari istorija“ veikėjai, bet ir jo režisierius. Kūrybinis filmo procesas J. P. Améris tapo ne tik svarbia profesine, bet ir vidine, emocine kelione. Vienaame interviu jis prisipažino, kad jo kūrybos temos dažnai susijusios su baimėmis. Todėl rinkdamasis temą, kuri iš pradžių jį baugina (pvz., žmogaus negalios), režisierius siekia ne tik atskleisti ją meno kūriniumi, bet ir peržengti

savo paties baimes. Po pirmųjų apsilankymų kurčneregių ugdymo įstaigoje J. P. Améris teigė: „Sunku nusakyti, kaip jaučiausi sutikęs šiuos vaikus, galinčius bendrauti tik lytėjimu ir norėjusius paliesti mano rankas ir veidą, vos tik atvykau. Jaučiausi gana bejėgiškai bandydamas su jais bendrauti.“ Praleidęs daugiau laiko su vaikais, jis apie juos galėjo kalbėti jau kitaip: „Jie džiaugiasi gyvenimu, meile, taip pat sportu bei kompiuteriais. <...> Kuo daugiau laiko leidau su jais, tuo labiau mane džiugino gyvenimas ir jų bendrystė. Tai vaikai, asmenybės, jie kaip mes, jie – tai mes.“ Galbūt todėl J. P. Améris nenorėjo, kad jo filmas būtų panašus į „tuos dokumentinius, kurie kalba apie kančią ir susidorojimą su sunkumais“.

2014 m. tarptautiniame Lokarno filmų festivalyje „Mari istorijai“ buvo skirtas „Variety Piazza Grande“ apdovanojimas. Tais pačiais metais tarptautinis Čikagos filmų festivalis jį nominavo Publikos pasirinkimo kategorijoje. Nemažai žiniasklaidos dėmesio sulaukė ir pagrindinių vaidmenų atlikėjos: debiutuojanti aktorė (nuo gimimo kurčioji)

Ariana Rivoire (Mari) ir patyrusi jos kolegė **Isabelle Carré** (**sesuo Margarita**).

Filmo stilius

„Kaip vizualumas gali pažadinti kitus mūsų jutimus?“

Pasaulis, kurį galima pajusti, bet kurio neįmanoma pamatyti ir išgirsti, iš pirmo žvilgsnio yra tiesioginė priešprieša kinui – audiovizualinei medijai. Tačiau, anot kino tyrinėtojos Lauros U. Marks, kinui gali būti būdingas „liečiamasis vizualumas“ (angl. haptic visuality), kuris vaizdais sužadina kitus žmogaus jutimus: lytėjimą, uoslę, skonį (The Skin of the Film, 2000). Tuomet filmo žiūrėjimas tampa ne tik regos bei klausos objektu, bet ir patirtimi, siejančia visas mūsų jusles. Siekis suteikti žiūrovui šią patirtį atsispindi filme „Mari istorija“.

Filmo režisierius J. P. Améris teigia, kad „kinas yra skirtas filmuoti konkretiems dalykams, kurie vestų link dvasinio pasaulio, idėjų, sielos“. Vieni iš reikšmingiausių „konkrečių dalykų“ filme „Mari istorija“ yra gestai ir veido išraiškos. Pirmuosiuose **fil-**

mo kadruose rodomas juodas ekranas ir filmo pradžios titrai. Šį vaizdą lydi garsai, labiau primenantys garsų vibracijas nei žmogaus ausiai aiškiai girdimus garsus. Iš tamsos netrukus išnyrama į šviesą – žiūrovas mato saulės spindulius „liečiančias“ rankas – pirmąjį gestą. Rankų judesiai nepraranda savo svarbos visame filme. Jos kovoja, priešinasi, bet taip pat padeda prisiliesti prie pasaulio, „tiesti tiltus“ link kitų žmonių ir aplinkos, žiūrovo anapus ekrano ir **filmo erdvės**. Filmo režisierius prisipažįsta: „...aš norėjau filmuoti Mari rankas, liečiančias gyvūnus, medžius ir veidus, tas jausmingas akimirkas, kurios tampa kalbos atradimo momentais, išsilaisvinimo, atgimimo istorija.“ Gestų svarba kine neatsiejama nuo **stambių filmavimo planų**, todėl Mari ir sesers Margaritos bendravimą žiūrovas stebi iš itin intymaus

atstumo. Net jų grumtynės filmuojamos iš labai arti, spontan-iškais kameros judesiais, sieki-ančiais užfiksuoti kiekvieną gestą ir taip žiūrovui atskleisti jų kūno kalbą. Vidutiniu ar bendru filma-vimo planu „Mari istorija“ filmuo-janti kamera taip pat retai būna statiška. Plastiški kameros ju-desiai padeda perteikti pasaulio pulsavimą, vibravimą – gyvybę, kuri ilgainiui atsiskleidžia Mari.

Ne mažiau svarbus nei gestai filme yra kvėpavimas (garso takelio elementas). Jo garsai (la-biau nei bet kurie kiti diegetiniai garsai) padeda žiūrovui išgyventi artumo su veikėjais jausmą, kai galima ne tik girdėti, bet tarsi ir pajusti juos kvėpuojant. Bežodė-je aplinkoje Mari ir sesers Mar-garitos kvėpavimas taip pat įgyja svarbią informacinę reikšmę – juk tai ne tik oro virpesiai, bet jausmų „vibracija“, perteikianti jų vidinę būseną. Nuo kvėpavimo neatsie-jama ir uoslė – jutimas, kuris Mari yra dar vienas svarbus pasaulio pažinimo būdas. Retkarčiais į šį vibruojantį kvapų ir jausmų pas-aulį įsiterpia nediegetiniai garsai – muzika. Minorine, tačiau viltinga melodija siekiama pabrėžti filmo veikėjų jausmus ir perteikti juos

žiūrovui. Žodžiai filme naudojami tada, kai sesuo Margarita ben-drauja su kitais filmo veikėjais. Šie dialogai suteikia papildomos informacijos apie pagrindines veikėjas, jų praeitį, ateitį – apie tai, kas žiūrovui gali padėti geriau jas suprasti ir su jomis susitapa-tinti. Retkarčiais ekrane skamba ir monologai: ištraukos iš sesers Margaritos dienoraščio ar vien-uolių skaitomi skaitiniai. Pastarieji yra tarsi garsinis fonas, ne toks svarbus kaip tuo metu ekrane rodomas Mari pasaulis. Tačiau įsiklausius į žodžių prasmę gali-ma pastebėti, kad jais netiesiogiai kalbama apie pagrindines veikė-jas. Pavyzdžiui, scena, kurioje rodoma valgomajame už stalo sėdinti Mari, įgarsinama skaitin-iu: „Mes judame į priekį, be jokių turtų, dar neatradę savo mies-to. Esame kelyje, dar nepasiekę savo namų. Mes trokštame, bet vis dar neturime. Tačiau privalome eiti toliau, netingėda-mi, nepailsdami, kad pasiektume savo tikslą. Morta ir Marija buvo seserys, ne tik kraujo seserys, bet susietos tikėjimo.“

Diskutuokime

Diskusijos gairės

- *Kaip galėtumėte apibūdinti Mari ir sesers Margaritos ryšį, jų bendravimą? • Kaip jis keičiasi? • Ar tai vienkryptis ėmimo–davi-mo ryšys ar kova, mainai, bendrystė?*
- *Kokie filmo stiliaus elementai (pvz., filmavimo planai, garso takelis) padeda perteikti šį ryšį ir veikėjų vidinę būseną, jausmus?*
- *Sesuo Margarita filme teigia: „Mari mane supažindino su pas-auliu, apie kurį aš nieko nežinojau.“ • Kaip galėtumėte jį apibūdin-ti? • Kokie jutimai yra Mari „tiltas“ į pasaulį?*
- *Ką reiškia rankos prisilietimas visuomeniniame ir asmeniniame gyvenime? • Kokios informacijos jis suteikia apie žmones? • Ar, jūsų nuomone, Lietuvoje ir Vakarų pasaulyje labiau dominuoja lytėjimo, ar regos kultūros? Nuomonę pagrįskite.*
- *Ar sutiktumėte su filmo režisieriaus J. P. Améris teiginiu apie kurčneregius: „Tai vaikai, asmenybės, jie kaip mes, jie – tai mes“? Nuomonę pagrįskite.*
- *J. P. Améris norėjo sukurti šviesų filmą, kuris nebūtų panašus į dokumentinius filmus, rodančius negalią kaip kančią ir susidoro-jimą su sunkumais. Kaip manote, ar jam pavyko?*
- *Ar Mari istorija jums atrodo tikroviška? • Ką žinote apie Lietuvo-je gyvenančius kurčneregius, jų ugdymo sąlygas?*
- *Ar žmonės, kurie turi nesutrikusius klausos ir regos jautimus, taip pat gali jaustis įkalinti tamsos ir tylos pasaulyje? Kodėl?*

#1

Filmo scena, kurioje sesuo Margarita su Mari įsilipusios į medį.

Klausimai mokiniams: *Kaip jums atrodo, kuo filme svarbi ši scena? Kokios informacijos ji suteikia apie pagrindines veikėjas? Ar atsiskleidžia jų charakteriai? Ar atkreipėte dėmesį, kaip ji filmuojama? Kodėl dažnai naudojami **stambūs filmavimo planai**? Kaip manote, kodėl Mari paduoda seseriai Margaritai ranką? Po šio susitikimo sesuo Margarita rašys dienoraštyje: „Maniau, kad ji laukinė, mažytis gyvūnas, bet medyje ji manęs laukė.“ Kaip jums atrodo, iš kur ji tai žinojo? Kodėl šis susitikimas paskatino seserį Margaritą kovoti, kad mergaitė būtų priimta mokytis į vienuolyno ugdymo įstaigą?*

#2

Filmo scena, kurioje Mari suvokia peiliuką reiškiantį ženklą.

Klausimai mokiniams: *Kaip keičiasi Mari santykis su aplinka, jai suvokus peiliuko ženklą? Ar galima šį įvykį pavadinti Mari lingvistinės komunikacijos pradžia? Kaip galima apibūdinti iki tol egzistavusį jos santykį su pasauliu?*

#3

Filmo pradžios scena, kurioje Mari važiuoja vežimu su tėčiu ir tiesia rankas į saulę.

#4

Filmo pabaigos scena, kurioje Mari lanko sesers Margaritos kapą

Klausimai mokiniams: *Kaip manote, kodėl pradinėje filmo scenoje Mari daugiausia filmuojama kameros rakursu „iš apačios“, o paskutinėje filmo scenoje – rakursu „iš paukščio skrydžio“? Filmo pradžioje Mari tiesia rankas į saulės šviesą. Kam skirti jos gestai paskutinėje filmo scenoje? Filmo pabaigoje Mari sako: „Tu ir aš buvome daugiau nei draugės.“ Ar sutiktumėte su jos teiginiu? Nuomonę pagrįskite. Kaip jums atrodo, kodėl filmo režisieriui buvo svarbu pradėti ir pabaigti filmą Mari bendravimu su tuo, kas neapčiuopiama, kas aukštai danguje?*

Toliau rekomenduojame perskaityti metodinėje medžiagoje pateikiamus interviu su Lietuvos aklujų ir silpnaregių ugdymo centro Specialiojo ugdymo skyriaus vedėja Dalia Tauriene ir Lietuvos kurčiųjų draugijos viceprezidentu Kęstučiu Vaišnora, o tuomet pabandyti atsakyti į 5–9 klausimus.

Užduotys mokiniams

Meninis ugdymas, bendrosios kompetencijos, dorinis ugdymas, gimtoji kalba, klasės valandėlė, psichologija.

#1

a) Perskaitykite apačioje pateikiamą Antuano de Sent Egziuperi pasakos „Mažasis princas“ ištrauką:

Lapė nutilo ir, ilgai žiūrėjusi į mažąjį prinčą, tarė:

– Prašau... prisijaukink mane!

– Labai norėčiau, – atsakė mažasis princas, – bet kad neturiu daug laiko. Reikia susirasti draugų ir susipažinti su daug visokių dalykų.

– Susipažinti gali tik su tais dalykais, kuriuos prisijaukini, – tarė lapė.

– Žmonės neturi laiko ko nors pažinti. Jie nusiperka viską jau gatavą iš prekybininkų. Bet kadangi nėra prekybininkų, iš kurių būtų galima nusipirkti draugų, tai draugų žmonės ir neturi. Jei nori turėti draugą, prisijaukink mane!

– O kaip tai padaryti? – paklausė mažasis princas.

– Reikia būti kantriam, – tarė lapė. – Iš pradžių atsisėsi ant žolės, va šitaip, truputį toliau nuo manęs. Aš į tave žiūrėsiu akies krašteliu, ir tu nieko nesakysi. Kalba – nesusipratimų šaltinis. Bet tu galėsi kasdien atsisėsti vis arčiau...

(Į lietuvių kalbą vertė Vytautas Kauneckas)

b) Klasėje aptarkite, kaip ši ištrauka susijusi su filmu „Mari istorija“. Ar pažiūrėję filmą pritartumėte teiginiui, kad žodinė kalba gali būti nesusipratimų šaltinis? Kodėl neretai žvilgsnis tampa svarbesnis už žodį? Ar sutiktumėte, kad kurčneregiiui apsikeitimas gestais – tai tarsi apsikeitimas žvilgsniais, žodžiais? Kodėl lapė sako mažajam princui lankyti ją kiekvieną dieną? Kuo svarbus žmogui kartojimasis bendraujant, mokantis, ugdant ir t. t.?

c) Sukurkite po haiku eilėraštį apie dviejų gyvų būtybių draugystės užuomazgą. Eilėraščius perskaitykite klasėje. (Haiku – tai Japonijos poezijos forma, kuria parašyti eilėraščiai yra trijų eilučių: pirmoji ir trečioji eilutė turi po penkis skiemenis, vidurinioji – septynis.)

Bendrosios kompetencijos, dorinis ugdymas, pilietinis ugdymas, gimtoji kalba, klasės valandėlė.

#2

Įsivaizduokite, kad Mari turi galimybę atvykti į šiuolaikinę mokyklą ir papasakoti apie savo istoriją, kurčneregystės būseną bei šiuolaikinių kurčneregijų teises ir laisves. Parašykite kalbą (1 puslapio apimties), kurią ji parengtų susitikimui su mokiniais. Prieš rašydami perskaitykite metodinėje medžiagoje pateikiamą interviu su Lietuvos aklųjų ir silpnaregių ugdymo centro Specialiojo ugdymo skyriaus vedėja Dalia Tauriene. Taip pat internete paieškokite informacijos apie dabartinę kurčneregijų padėtį Lietuvoje, kitose Europos šalyse ar JAV. Daug vertingos informacijos galite pasisemti Lietuvos aklųjų ir silpnaregių ugdymo centro Specialiojo ugdymo skyriaus kuruojamoje interneto svetainėje „Kurčneregiai“ adresu www.kurcneregiai.lt.

Meninis ugdymas, bendrosios kompetencijos, dorinis ugdymas.

#3

Pasirinkite vietovę (pvz., ežero pakrantė, miškas) ir namuose sukurkite taktilinį paveikslą, kuris šią vietovę perteiktų kurčneregiiui ar neregiiui. Naudokite įvairių faktūrų medžiagas. Sukūrę paveikslus atsineškite juos į klasę, bet klasės draugams nerodykite. Susiskirstykite poromis: vienas tegu užsiriša akis, o kitas padeda ant stalo savo paveikslą. Vėliau susikeiskite vietomis. Liesdami paveikslą pasakokite, kokią vietovę įsivaizduojate. Kai visi bus atlikę užduotį, pasidalykite potyriais (ar buvo lengva nuspėti paveiksluose vaizduojamas vietas, kas buvo sudėtingiausia ir kt.).

Klasės valandėlė, pilietinis ugdymas, meninis ugdymas, gimtoji kalba, bendrosios kompetencijos, dorinis ugdymas

#4

Ar girdėjote, kad Lietuvos aklujų bibliotekai trūksta įgarsintų knygų? (Daugiau informacijos apie tai: <http://www.bernardinai.lt/index.php/straipsnis/2015-11-04-liuvos-akluju-biblioteka-savanoriai-nuolat-garsina-knygas-bet-ju-vis-dar-truksta/136893>) . Galbūt jūsų klasė galėtų skirti laiko ir įgarsinti vieną ar dvi knygas? Susisiekite su Lietuvos aklujų biblioteka ir pasiūlykite savo pagalbą.

Meninis ugdymas, bendrosios kompetencijos, dorinis ugdymas, gimtoji kalba, psichologija

#5

Perskaitykite apačioje pateiktą portugalų poeto Fernando Pessoa eilėraštį:

Esu avių ganytojas.

(Į lietuvių kalbą vertė Gintė Žulytė)

Avys yra mano mintys

O visos mintys – pojūčiai.

Galvoju akimis ir ausimis

Ir rankomis, ir kojomis

Ir nosimi, ir burna.

Galvoti apie gėlę – ją matyti ir uostyti

O valgyti vaisių – žinoti jo reikšmę.

Todėl kai karštą dieną

Nuliūstu, ja taip besidžiaugdamas,

Ir atsigulu ant žolės

Ir užmerkiu karštas akis,

Jaučiu visą savo kūną, gulintį tikrovėje

Žinau tiesą ir jaučiuosi laimingas.

Fernando Pessoa „Forever someone else“, Assirio & Alvim, 2015, Porto, p. 34

Klasėje aptarkite, ar eilėraštį galima susieti su filmu „Mari istorija“, kurčneregystės reiškiniu. Kaip manote, ką reiškia poeto frazės: „visos mintys – pojūčiai“, „galvoju akimis ir ausimis, ir rankomis, ir kojomis, ir nosimi, ir burna“, „valgyti vaisių – žinoti jo reikšmę“, „jaučiu visą savo kūną, gulintį tikrovėje“? Diskutuokite, ar galima teigti, kad visos Mari mintys – pojūčiai. Nuomonę pagrįskite.

Bendrosios kompetencijos, dorinis ugdymas, pilietinis ugdymas, psichologija, meninis ugdymas, informacinės technologijos

#6

Interneto svetainėje „Kurčneregiai“ rašoma: „Kurčneregiai labai retai visiškai nemato ir negirdi. Dažniausiai kurčneregiais tampa sutrikusios klausos asmeniui netekus dalies regos ir atvirkščiai – nusilpus silpnaregio ar neregio klausai. Bendraujama įvairiais būdais. Dalis kurčneregijų kalba sakybine kalba. Komunikacijos būdas pasirenkamas atsižvelgiant į turimus regos ir klausos likučius, sutrikimų pobūdį ir atsiradimo laiką, pačių kurčneregijų išsilavinimą ir pageidavimus, šalies gestų kalbos vertimo tradicijas ir pan.“ (www.kurcneregiai.lt). Pabandykite pasakyti žodį, keletą žodžių ar sakinių, vartodami taktilinę pirštų abėcėlę ir gestų kalbą.

a) Dalis kurčneregijų, netekę dalies regos, toliau vartoja gestų kalbą. Pasinaudokite lietuvių gestų kalbos žodynu ir išmokite gestų kalba pasakyti savo vardą, amžių ir mėgstamą veiklą. Žodyną rasite adresu: <http://gestai.ndt.lt/>.

b) Dabar pamėginkite vieną žodį perteikti taktiline pirštų abėcėle. Ją rasite internete adresu: <http://kurcneregiai.lt/pagrindinis-puslapis/kurcneregiju-komunikacija>.

c) Atlikę a ir b užduotis, kiekvienas pasirinkite po skirtingą neilgą žodį. Nufotografuokite jį užrašytą, tuomet nufotografuokite jo gestą, išreikštą lietuvių gestų kalba. Kitose nuotraukose užfiksuokite šį žodį, išreikštą taktiline pirštų abėcėle. Mokykloje surenkite nuotraukų parodą. Nepamirškite parengti jos aprašo ir suorganizuoti atidarymo.

#7

a) Pažiūrėkite oficialų filmo „Mari istorija“ reklaminių anonsų, prieinamą internete adresu: https://www.youtube.com/watch?v=D-5qJv_I7K6M&nohtml5=False. Atkreipkite dėmesį į filmo veikėjų vartojamus gestus bei tai, kaip jie filmuojami. Taip pat aptarkite gestus šiose nuotraukose:

b) Susiskirstykite į grupes po tris ir pasirinkite vieną jausmą (pvz., nuobodulį, liūdesį, pyktį, nerimą ir t. t.). Pagalvokite, koks gestas galėtų jį perteikti. Vienas iš grupės tegu suvaidina šį gestą, o kiti nufilmuoja jį (filmavimo kamera, mobiliuoju telefonu ar fotoaparatu) vienu–trimis kadrais stambiu ar vidutiniu planu. Filmuodami atkreipkite dėmesį į foną ar liečiamus objektus. Filmo trukmė – nuo 30 sekundžių iki 1 minutės.

Susitikimai šiapus ekrano

Filmus dažniausiai įkvepia tikrovė. Koks kurčneregių, kurčiųjų pasaulis egzistuoja šiapus ekrano? Apie tai pasakoja Lietuvos aklųjų ir silpnaregių ugdymo centro Specialiojo ugdymo skyriaus vedėja Dalia Taurienė ir Lietuvos kurčiųjų draugijos viceprezidentas Kęstutis Vaišnora.

„Rankos ir juokiasi, ir stebisi, ir mato, ir girdi“.

Apie bendrystę su kurčneregiais vaikais, jų ugdymą kalbamės su Lietuvos aklųjų ir silpnaregių ugdymo centro Specialiojo ugdymo skyriaus vedėja Dalia Tauriene.

Kada Lietuvoje pradėta domėtis kurčneregių ugdymu?

Lietuvoje kurčneregiais žmonėmis susidomėjo ne lietuviai. Po nepriklausomybės, maždaug 1992–1993 metais, tarptautinės kurčneregių organizacijos pradėjo ieškoti tokių žmonių Lietuvoje. Ne aklųjų, ne kurčiųjų, o būtent kurčneregių. Juos ne taip paprasta rasti, kaip gali pasirodyti, egzistuoja atskiri pažinimo metodai. Jie žinojo, kad šie žmonės tikrai yra pamiršti, nuskriausti, kad jiems priskirta netikroji jų negalia – dažniausiai protinis atsilikimas. Taigi savo lai-

ku šių organizacijų atstovai apėjo visus globos namus ir atrinko žmones, kurie iš tikrųjų yra kurčneregiai, bet dėl netinkamo, ne pagal tikrąją negalią taikyto ugdymo negalėjo atskleisti savo galimybių. Pirmoji organizacija, kuri susidomėjo kurčneregių padėtimi Lietuvoje, buvo amerikiečių Perkinso aklųjų mokykla ir Conrado N. Hiltono tarptautinis fondas. (Beje, garsioji kurčneregė Helen Keller mokėsi būtent Perkinso mokykloje.) Nuo 1995 metų ilgalaikiais projektais kurčneregių ugdymą Lietuvoje skatina Skandinavijos šalys, ypač svarus Norvegijos indėlis.

Kaip prasidėjo jūsų kelias šioje srityje?

Mano profesija yra tiflopedagogė – aklyjų mokytoja. Kadan gi mokėjau anglų kalbą, buvau pakviesta vertėjauti kurčneregių paiešką vykdančioms tarptautinių organizacijų atstovams. Taip ir prasidėjo mano kelias šioje srityje, joje dirbu jau 20 metų. 2003 metais Lietuvos aklyjų ir silpnaregių ugdymo centre buvo įkurtas kurčneregių ugdymo skyrius, iki šiol vienintelis toks Lietuvoje. Tokia vieta, kurioje kaupiamas žinias apie gimusių kurčneregių vaikų ugdymą, atsirado įgyvendinant nacionalinius ir užsienio projektus.

Ar žinoma, kiek kurčneregių gyvena Lietuvoje?

Remiantis statistiniais kitų išsivysčiusių šalių duomenimis, Lietuvoje gyvena 12 000 kurčneregių, iš jų 10 000 kurčneregių vyresni kaip 70 metų. Gimusių kurčneregių, vaikų, būtų apie 190 – tai patys sunkiausi atvejai. Tačiau jei kalbėtume apie labai nedidelius klausos ir regos sutrikimus, jau galėtume skaičiuoti tūkstančius atvejų. Beje, Lietuvoje

statistinius duomenis rinkti labai sudėtinga, nes medikai, vado vaudamiesi duomenų apsaugos įstatymu, negali mums pranešti, kai gimsta kurčneregys vaikas. Tad iš kur mes galime žinoti, kad tokiame vaikučiui reikia pagalbos? Tai tokios biurokratinės pinklės, kurias mums labai sunku apeiti. Mano nuomone, kurčneregiai yra tarsi visuomenės brandumo lakmuso popierėlis. Jei jais pasirūpinta, vadinasi, visuomenė yra subrendusi, pasirengusi priimti kitą ir jam padėti.

Kaip manote, kas paskatina kino kūrėjus kurti filmus kurčneregystės tema?

Visus žmones jaudina kraštutinės būsenos. Deja, ta kraštutinė būsena yra labai sunki, bet gyvenimas susideda iš stebuklų. Todėl kiekviena unikali kurčneregio gyvenimo istorija apsipina legendomis. Žmogus juk 80 procentų informacijos gauna per regą, klausia taip pat labai svarbi, o kai abu šie jutiminiai kanalai yra sutrikę, žmogui pasidaro labai sudėtinga tapti visuomenės dalimi. Reikalingas unikalus, intuityvaus paremtas (kaip Helen Keller mokytojos Annos Sullivan)

ugdymas, nes be jo žmogus nepajėgus išeiti iš šios kraštutinės būsenos. Pavyzdžiui, Helen Keller apako būdama pusantros metų, po sunkios ligos, kuri pažeidė ne intelektą, bet regą ir klausą. Ko gero, panašus buvo ir Marie Heurtin atvejis. Mes juk nežinome, kiek ji matė ir girdėjo – kurčneregystės jutiminių sutrikimų ribos yra labai plačios. Patikėti, kad kurčneregė nuo gimimo galėtų pasiekti tai, ką pasiekė jūsų minima filmo herojė, yra beveik neįmanoma. Žmogui, niekada neturėjusiam regos, yra labai sudėtinga išmokti komuni kuoti gestais ar taktiline abėcėle, o taktilinė komunikacija yra vienintelis bendravimo kelias.

Jūsų sukurtoje interneto svetainėje „Kurčneregiai.lt“ yra norvegų psichologo, rašytojo Pero Lorentzeno tekstas „Pokalbiai su Kaja“. Jame autorius, aprašydamas savo kurčneregės dukters ir jos mokytojos komunikaciją, užsimena apie mokytojos ir mokinės „išraiškos formų suderinamumą“. Gal galite tai pako mentuoti?

Kiekvienas vaikas, kaip ir suaugęs žmogus, turi tik sau būdingą tempą, ritmą. Todėl kas

tinka vienam vaikui, gali visiškai netikti kitam. Nors laikomės tų pačių ugdymo principų, ugdymo būdai – individualūs. Pavyzdžiui, mes žinome, kad vienam vaikui patinka mušti būgną, kitas domisi tik vienu konkrečiu žaisliuku. Išraiškos – kiekvienam vaikui būdingi labai subtilūs, unikalūs raiškos būdai, kuriuos plika akimi net sunku pastebėti. Todėl mes dažnai filmuojame ugdymo procesą, po to žiūrime, aptariame. Tai labai „krapštukiškas“ darbas, kuriam reikia itin empatiško, atsidėjusio žmogaus. Jo rezultatų tenka laukti ilgai...

Kas padeda įsijausti į vaiko būseną?

Kai dirbi su vaiku, kitaip neišsėina, mes tiesiog privalome tai daryti. Būdama su vaiku, jį pajunti. Žinoma, gebėjimas jausti kitą žmogų yra dovana. Pedagogų, mano nuomone, kaip ir baleto balerinių, būna įvairių. Būna „kordebaletos šokėjos“, būna „primabalerinos“. Mūsų atveju turime gebėti ne valdyti klasę (masę), bet pajusti kurčneregio vaiko pasaulėlį, kiek įmanoma įtraukti juos į tarpusavio sąveiką, dialogą. Nėra didesnės

ugdymas, nes be jo žmogus nepajėgus išeiti iš šios kraštutinės būsenos. Pavyzdžiui, Helen Keller apako būdama pusantrų metų, po sunkios ligos, kuri pažeidė ne intelektą, bet regą ir klausą. Ko gero, panašus buvo ir Marie Heurtin atvejis. Mes juk nežinome, kiek ji matė ir girdėjo – kurčneregystės jutiminių sutrikimų ribos yra labai plačios. Patikėti, kad kurčneregė nuo gimimo galėtų pasiekti tai, ką pasiekė jūsų minima filmo herojė, yra beveik neįmanoma. Žmogui, niekada neturėjusiam regos, yra labai sudėtinga išmokyti komuniikuoti gestais ar taktiline abėcėle, o taktilinė komunikacija yra vienintelis bendravimo kelias.

Jūsų sukurtoje interneto svetainėje „Kurčneregijai.lt“ yra norvegų psichologo, rašytojo Pero Lorentzeno tekstas „Pokalbiai su Kaja“. Jame autorius, aprašydamas savo kurčneregės dukters ir jos mokytojos komunikaciją, užsimena apie mokytojos ir mokinės „išraiškos formų suderinamumą“. Gal galite tai pakoментuoti?

Kiekvienas vaikas, kaip ir suaugęs žmogus, turi tik sau būdingą tempą, ritmą. Todėl kas

tinka vienam vaikui, gali visiškai netikti kitam. Nors laikomės tų pačių ugdymo principų, ugdymo būdai – individualūs. Pavyzdžiui, mes žinome, kad vienam vaikui patinka mušti būgną, kitas domisi tik vienu konkrečiu žaisliuku. Išraiškos – kiekvienam vaikui būdingi labai subtilūs, unikalūs raiškos būdai, kuriuos plika akimi net sunku pastebėti. Todėl mes dažnai filmuojame ugdymo procesą, po to žiūrime, aptariame. Tai labai „krapštukiškas“ darbas, kuriam reikia itin empatiško, atsidėjusio žmogaus. Jo rezultatų tenka laukti ilgai...

Kas padeda įsijausti į vaiko būseną?

Kai dirbi su vaiku, kitaip neišsėdima, mes tiesiog privalome tai daryti. Būdama su vaiku, jį pajunti. Žinoma, gebėjimas jausti kitą žmogų yra dovana. Pedagogų, mano nuomone, kaip ir baleto balerinių, būna įvairių. Būna „kordebaletos šokėjos“, būna „primabalerinos“. Mūsų atveju turime gebėti ne valdyti klasę (masę), bet pajusti kurčneregio vaiko pasaulėlį, kiek įmanoma įtraukti juos į tarpusavio sąveiką, dialogą. Nėra didesnės

kančios, kai žmogus visiškai vienišas, be ryšio su kitu žmogumi, tada kyla savęs žalojimas. O teisę bendrauti su artimu žmogumi ir būti laimingas turi kiekvienas. Tad ugdytojas turi būti pasiruošęs ne tik pamaitinti ar kelnaites pakeisti, bet ir palaikyti artimą dvasinį ryšį. Todėl reikia specialių žmonių, kurie pirmiausia galvoja apie kitą žmogų. Negalia nėra kito, šiuo atveju kurčneregio žmogaus – ji yra tarp mūsų. Mano, kaip matančios ir girdinčios, pareiga priartinti pasaulį vaikui, kuri pats negali to padaryti. Nei jis, nei jo tėvai dėl to visiškai nekalti. Tai atsitinka, ir visada atsitiks. Tik žmonės anksčiau, pavyzdžiui, Spartoj, mėtė juos nuo uolų, vėliau statė internatus, tvorom tvėrė, o dabar galiausiai sklinda „įtraukiojo ugdymo“ idėjos.

Gal galėtumėte daugiau papasakoti apie ugdymo procesą?

Visi vaikai vystosi vienodai, tik kurčneregiiui reikia daugiau laiko pereiti visiems etapams, kurie matančiam ir girdinčiam vaikui gali būti „sekundės reikalas“. Pavyzdžiui, mūsų vaikas gali varstyti duris 2000 kartų: užda-

ro, atsidaro – taip ilgai jam trunka tą vaizdinį susidaryti, o vaikui, neturinčiam negalios, paprastai užtenka vieno karto. Todėl ugdydami kurčneregius mes einame tik natūraliu keliu, nesekame jokiais pirktinėmis metodikomis, nelabai jų ir yra. Remiamės sveiko vaiko vystymosi stadijomis, dialogu, dirbtinai vaiko nieko nemokome. Jei kurčneregį vaiką logopedas pasikviestų į kambarį ir pradėtų mokyti, kaip paspaudus mygtuką sučirpia paukščiukas, tame kambaryje vaikas galėtų tai pakartoti, tačiau išėjęs už jo ribų socialiniame kontekste jis tų įgūdžių nepanaudos. Todėl mes bandome ugdyti gyvenimiškus įgūdžius, remiamės kasdieninio gyvenimo aplinkybėmis. Tai dar vadinama savivaldžiu ugdymu. Manau, kad ir Helen Keller mokytoja Anna Sullivan taip mokė. Ji sekė mergaitės dėmesį ir jį išnaudojo, o ne atvirkščiai. Vaikas mums pasako, kaip jį ugdyti, ir mes kaip pedagogai turime jausti šį kelią, jausti empatiją, meilę. Vaikui, žmogui ugdymo būdų negali primesti.

Filme „Mari istorija“ yra viena scena, kurioje Mari glosto karvę, o jos mokytoja, sesuo Margarita, laiko uždėjusi savo ranką ant jos rankos. Tikriausiai tai vienas esminių mokyimo būdų?

Taip, yra kalbančios rankos, yra klausančios rankos. Iš pat pradžių mokytoja turėtų glostyti karvę, o Mari tik laikyti savo ranką ant jos rankos. Tai pirmoji stadija. Mūsų vaikai labai dažnai liepia tau liesti, o patys tik laiko ranką viršuje. Taip jie per kitą žmogų liečia pasaulį ir gauna informaciją, kurią naudoja kurdami taktilinius vaizdinius. Vėliau jie jau patys gali liesti kažkokį objektą, panašiai kaip jūsų minima herojė liečia karvę. Tačiau yra vaikučių, kurie iš karto neduoda rankyčių, jie jas labai saugo. Juk tai jų akytės, jos turi labai daug funkcijų: ir juokiasi, ir stebisi, ir mato, ir girdi. Todėl kartais reikia labai daug laiko, kol vaikas jas patiki.

Galima sakyti, kad rankomis kuriamas dialogas?

Mūsų gyvenimo esmė – dialoginė pasaulio struktūra, apie tai kalba daug mokslininkų. Dialogas yra visur kur. Mes tą dialogą kuriame elementariai: tavo eilė, mano eilė. Užsienio specialistai mano, kad

šitos dialoginės vystymosi dalies prašokti negalima, ji yra esminė. Jei vaikas savo gyvenimo pradžioje neturi galimybės bendrauti, tuomet būna labai sunku kurti dialogą, jį mokyti bendrauti.

Taktilinė komunikacija, ryšys tarp kurčneregio vaiko ir su juo bendraujančiojo atveria duris ir į lingvistinę kompetenciją?

Taip, gestas – pats tikriausias ir lengviausias žodis. Tai sutartinis diktas, veiksmo ženklas, tarpusavyje vartojama, pasidalinta prasmė. Tačiau ši komunikacija gali vykti tik tarp dviejų žmonių. Be to, tu negali vaikui pateikti kažkieno kažkur sukurto gesto. Žinoma, turėdama daug darbo su kurčneregiais vaikais patirties, gali naudoti tuos pačius gestus, bet juos įprasminti būtina per praktinę veiklą, vaiko patirtį. Todėl mūsų ugdymo aplinkos tiesiogiai siejasi su gyvenimiškomis situacijomis: virtuvė, laukas ir kt.

Kokią įtaką kurčneregio vaiko ugdymui turi artimieji?

Bet kurio vaiko ugdyme ryšys su mama yra lemiamas. Vaikas turi augti saugiai prisirišęs prie suaugusio žmogaus. Jis negali prisirišti prie

auklėtojų, kurios keičiasi. Saugus prisirišimo jausmas kiekvienam vaikui yra svarbus gero gyvenimo garantas, o kurčneregui jis šimtą kartų svarbesnis. Juk dialogas formuojasi jau nuo pirmųjų gyvenimo dienų, kuomet vaikelis keičiasi žvilgsniais su mamyte: aš pažiūriu, nusišypsau, tu nusišypsai, aš pažudinu kojytę, mamytė ją iš karto čiumpa. Kurčneregio vaiko mama būti yra sudėtingiau, nes išnyksta visi natūralūs signalai, kurie ir palaiko tą dialogą. Todėl kuriant dialogą su mūsų vaikeliais viskas užtrunka ilgiau. Pavyzdžiui, vaikui yra 10 metų, o jo komunikacija prilygsta 3 mėnesių kūdikiui. Yra kurčneregų vaikučių su cerebriniu paralyžiumi, su kuriais iki daiktinės komunikacijos – suvokimo, kad yra daiktas ir jo vardas, – niekada neprieisime. Šiuo atveju tikrai nesakau, kad jų gyvenimas yra mažiau vertingas, tiesiog jų toks gyvenimas. Visais laikais negalių žmonių buvo ir bus. Tačiau mamos vaidmuo juos ugdant dažnai yra lemiamas, mamos viską padaro. Pavyzdžiui, Didžiojoje Britanijoje garsią kurčneregiais besirūpinančią organizaciją „Sense“ įsteigė ne kas kitas, o kurčneregio vaiko mama – Peggy Freeman. 1975 metais ji išleido ir knygą „Suprasti kurčneregį vaiką“.

Kalbama, kad Vakarų pasaulyje dominuoja rega. Ar jums neatrodo, kad kurčneregiai galėtų mus, matančius ir girdinčius, išmokyti nepamiršti lytėjimo reikšmės gyvenime?

Nemanau, kad lytėjimas yra ateitis, žmonės šiuolaikinėje visuomenėje nemėgsta būti liečiami. Nesitikiu, kad ateity kas nors liesis, bet bent jau žiūrėkime į akis, kai bendraujame. Keiskimės žvilgsniais, šypsokimės, bendraukime akimis. Lytėjimas juk yra akių kontakto pakeitimas, o akių kontaktas – itin reikšmingas veiksnys, skatinantis žmogaus vystymąsi. Jo galia tiesiog stebuklinga.

Ir visgi, kodėl mes taip vengiame lytėjimo?

Gal čia mūsų gynybiškumas, visuomenės savybė... Kurčneregui be lytėjimo būtų mirtis. Jam lytėjimas – rega ir klausia, per šį jutimą ateina jo pasaulis. Jis visas yra jo pirštų galiukuose ir visas jis kitoks negu mūsų. Tai kita dimensija: iš virpesių, šiuoždesių, paviršiukų...

2016 04 06
Kalbėjosi Gintė Žulytė

„Ir iš tiesų tylą – nieko baisaus“.

Apie filmo „Mari istorija“ sukeltus įspūdžius, gestų kalbą ir apskritai santykį su pasauliu kalbamės su Lietuvos kurčiųjų draugijos viceprezidentu Kęstučiu Vaišnora.

Gal galėtumėte pasidalyti įspūdžiais, kilusiais po filmo „Mari istorija“ peržiūros Kauno „Romuvos“ kino teatre?

Žiūrėdamas filmą jaučiausi gana ramiai, nes turiu penkerių metų darbo su kurčiais žmonėmis patirtį. (Sistamai priklausau 10 metų.) Būtent per tuos penkerius metus teko susidurti su kompleksinę negalią turinčiais asmenimis – kurčiais ir aklaisiais, todėl filmas, jo herojė man nebuvo nauja patirtis, tai buvo kažkas artimo. Žiūrėdamas ji suprantu, kad gestų kalba yra be galo svarbi ir reikšminga. Kasdienybėje ji atrodo tarsi savaime suprantamas, natūralus dalykas, tačiau paskutiniai herojės žodžiai apie gebėjimą išreikšti savo mintis, jausmus dar kartą patvirtina gestų kalbos reikšmę gyvenime – tai kalba kaip ir visos kitos, leidžiančios žmogui egzistuoti šiame pasaulyje, išreikšti savo mintis, emocijas, jausmus ir komunikuoti su aplinkiniais. Filmas privertė sustoti ir dar kartą pamąs-

tyti. Aš pats esu neprisigirdintis, bet mano klausia labai stipriai silpsta ir tikrai žinau, kad po daugelio metų galbūt būsiu visiškai kurčias, tačiau to nebijau, nes taip pat žinau, kad būtent gestų kalba leis man toliau komunikuoti su žmonėmis, aplinka ir pasauliu.

Gal teko girdėti ir kitų žiūrovų įspūdžius?

Filmą „Mari istorija“ žiūrėjo labai įvairi mūsų bendruomenės auditorija: vyresnio amžiaus žmonės, mokiniai, tėvai – visiems jis tikrai paliko įspūdį. Dar teko matyti filmą „Gentis“, kuris pernai rodytas kino festivalyje. Tas filmas sukrėtė mūsų bendruomenę ir paliko slogų įspūdį. Sako, me-
nas turi šokiruoti, bet nežinau, ar tai pasiteisina, ar būtina naudojantis kurčiaisiais tokiais filmais šokiruoti visuomenę. Filmą „Mari istorija“ suteikė visai kitokios patirties: tu išieini su teigiamomis emocijomis, sustoji, įvertini tai, ką turi. Lygindamas savo gyvenimą su herojės, gali įvertinti tai,

ką pats turi gyvenime.

Filmo veikėjos, kurčneregė Mari ir katalikų vienuolė Margarita, iš pradžių negali viena su kita bendrauti gestais, jos neturi bendros kalbos. Kas, jūsų manymu, joms padeda rasti ir kurti tarpusavio ryšį?

Manau, kad čia vidiniai dalykai – egzistenciniai būties principai. Kurčiųjų bendruomenėje mes dažnai kalbamės apie žmonių vidinio pasaulio skirtumus, pojūčius. Pavyzdžiui, eidamas gatve ir pamatęs vieną žmogų, tu turi pasitraukti į šoną ir jį praleisti, o pro kitą gali praeiti tiesiai. Tarsi iš žmonių vidaus kažkas spinduliuotų. Mari ir Margaritos istorijoje tas „kažkas“ tikriausiai tapo tandemiu, susiliejo į bendrą visumą. Tuomet nereikia žodžių, tu tiesiog gali jausti tą ryšį. Žinoma, mokslškai tai nepaaiškinama ir čia mes daugiau kalbame apie dvasinius žmogaus būties dalykus.

Galbūt galėtume tai pavadinti „juti-miniu“ ryšiu? Kaip manote, ar jis reikšmingas mūsų gyvenime?

Kaip tik kalbėjau su viena kolege, savo gera drauge, kuri yra kurčia. Ji pasakojo: „Žinai, paauglystėje mama man pasakė, kad yra vidinis

pasaulis, o aš jai atsakiau: „Bet aš jo nematau, kur jis?“ Kurtiesiems iš tiesų labai svarbu pamatyti, jų „ausys – tai akys“. Tačiau jos mama daug aiškino, pasakojo ir dabar ji tikrai yra žmogus, kuriam ypač svarbus tas nematomas, dvasinis pasaulis. Tačiau tarp kurčiųjų, kaip ir tarp girdinčiųjų, yra įvairių žmonių: vieni juo domisi, kiti iš viso jo nesupranta. O tas ryšys mūsų gyvenime tikrai svarbus, nes kitaip tikriausiai negalėtume savęs vadinti žmonėmis – taptume bejausmiai robotais.

Ar jums atrodo svarbu, kad ši dvasinio pasaulio tema plėtojama filme?

Manau, kad svarbu. Šiuolaikiniame pasaulyje labai daug bendraujame ne tiesiogiai, bet naudodami technologijas. Filme parodoma, kad kartais norint bendrauti nereikia ne tik technologijų, bet ir kalbos, gali tiesiog būti tyloje, jausti vienas kitą, būti bendrystėje. Juk būna, kad kai kuriems žmonėms apskritai sunku išbūti tyloje, o filme mes matome, kad tylą nieko baisaus. Ir iš tiesų tylą – nieko baisaus.

Tyla nebūna tuščia? Kaip galėtumėte apibūdinti kurčiųjų santykį su garais?

Mūsų triukšmas yra kitoks. Pirmiausia, mes sakome, kad kurtieji turi vizualinį triukšmą. Pavyzdžiui, jei dabar už kabineto durų kas nors pradėtų kalbėtis, man ir kurtiesiems tai nebūtų triukšmas, bet jei kas imtų varstyti duris (kad ir be garso), man tai jau būtų triukšmas. Mat mano akiratyje atsiranda judantis, pasikartojantis vaizdas, kuris atitraukia mano dėmesį nuo jūsų. Įdomi situacija: jei kavinėje aš mojuoju barmenei, būna, kad ji labai ilgai to nepastebi. O kai pamojuoji kurčiamam, dažniausiai jis atsisuka iš karto, nes mūsų platesnis regėjimo laukas. Taip pat kurtieji labai jaučia vibraciją. Pavyzdžiui, kai mes su broliu lipame laiptais, pirmame aukšte esanti mama negirdi žingsnių, bet jaučia – nors ir nežymią – sienų vibraciją, todėl dažnai mūsų prašo lipti ramiau. Beje, mūsų naudojami žadintuvai taip pat yra su vibracijomis.

O muzika, šokiai? Teko nemažai girdėti apie šokančius kurčiuosius, šokių vakarus...

Būna, pavyzdžiui, žmonės klausia: ar tu norėtum išgirsti muziką? Tačiau jei aš niekada nebuvo jos girdėjęs, man toks poreikis neiškyla. O šokiai pas mus vyksta, mes turime didelės kolonėles, kurios, skleidamos

stiprų garsą, žemus dažnius, skleidžia ir vibracijas, pagal kurias galima judėti. Mes turime labai nemažai kurčiųjų, kurie būtent šokiu išlaisvina save, savo emocijas. Turime ir imitacinių dainų. Pirmiausia išverčiame dainų žodžius į gestų kalbą, apgalvodami gestus – taip, kad būtų meniškai gražu. Po to jų mokomės su kurčiaisiais. Tu rodai gestus, judaisius, o kiti pradeda jausti, pagauna tą dainos emociją. Kartais jie pajunta taip tiksliai, kad net nusistebi: kaip, iš kur? Apskritai mes labai jaučiame žmogų. Pažiūrėję į jį, galime pasakyti, ar jis prislėgtas, ar laimingas.

Ar galėtumėte trumpai apibūdinti, kuo gestų kalba skiriasi nuo žodinės kalbos?

Pirmiausia tai yra vizuali kalba – tu ją matai. Gestų kalba pradėta tyrinėti 1996 metais, nuo tol tyrimai plečiasi, randasi internetiniai žodynai. Ji turi savitą gramatiką, visai skirtingą struktūrą nei lietuvių kalba. Pavyzdžiui, klausimas [klausiamasis žodis – G. Ž.] visuomet eina į pabaigą. Gestų kalboje labai svarbu žmogaus veidas, jo mimika. Ji taip pat gali turėti skirtingas intonacijas: vieni kalba ramiau, kiti ekspresyviai. Būna, kad vienas gestas turi dešimt žodžių atitikmenų lietuvių kalboje.

Būna ir atvirkščiai – vienas žodis turi dešimt gestų atitikmenų. Pavyzdžiui, žodis „plaukti“: plaukia laivas, plaukia žuvis [parodo po gestą, atitinkantį kiekvieną iš šių dviejų žodžių junginių]. Vienu gestu pasakai daugiau nei vienu žodžiu lietuvių kalba. Arba, pavyzdžiui, „vanduo bėga iš čiaupo“ – gestų kalba mes tai parodome vienu gestu, o norėdami išversti į lietuvių kalbą vartojame daugiau žodžių. Tačiau būtent ši kalba gali užtikrinti kurčiųjų socialinį dalyvavimą visuomenės gyvenime ir mes visada kviečiame visus jos mokytis.

Ar gestų kalba, nepaisant daugelį tyrimų, vertinama plačiojoje visuomenėje? Pamenate kurčiųjų ugdymą sovietmečiu?

Sovietinis neprigirdinčiųjų ir kurčiųjų švietimas buvo orientuotas į tai, kad vaikas kalbėtų žodine kalba. Dažnai to buvo siekiama naudojant smurtą. Mano broliui, kuris yra visiškai kurčias, mokykloje užduodavo atmintinai išmokti tekstą. Grįžusio aš jo paklausiau: „Ar tu žinai, apie ką tas tekstas?“ Jis atsakė: „Taip, aš suprantu“, – bet nieko negalėjo man apie jį papasakoti. Vėliau mes labai daug dirbome, kad jis suprastų rašytinį tekstą. Dabar labai džiaugiu-

osi, kad jis įstojo į Vytauto Didžiojo universitetą, studijuoja informatiką. Šeima ugdyme turi būti labai svarbi atrama. Visuomenės požiūris į gestų kalbą ir kurčiuosius per nepriklausomybės metus iš tikrųjų pasikeitė, mažėja patyčių dėl kurtumo negalios, gestų kalbos vartojimo, didėja visuomenės susidomėjimas šia kalba. Tikimės, jog valstybė skirs daugiau lėšų tam, kad galėtume plėsti gestų kalbos kursus.

Šiandien, technologijų pažangos amžiuje, ne viena šeima turi nuspręsti, implantuoti ar ne savo vaikui kochlearinius implantus. Jie dažnai apibūdinami kaip „pažangus būdas sprendžiant kurtumo problemas“. Kokia jūsų nuomonė?

Kochlearinių implantų klausimas yra be galo diskutuotinas ir vienareikšmio atsakymo čia tikriausiai būti negali. Deja, kol kas nėra atlikta tyrimų, kaip pasiteisina kochlearinė implantacija, – ar bent jau viešojoje erdvėje jie neprieinami. Latvijoje tokie tyrimai atlikti ir konferencijoje buvo viešai paskelbti duomenys, kad ne visos operacijos pasiteisino. Esu paprašęs vienos kochleariniais implantais prekiaujančios kompanijos pakviesti mane į susitikimą su asmenimis, kuriems atlikta ši operacija,

ir pateikti gerųjų pavyzdžių, bet kvietimo iš jos taip ir nesulaukiau... Pavyzdžiui, kurčiųjų mokykloje tenka sutikti vaikų, kurie ateina mokytis, turėdami šiuos implantus, bet nemokėdami nei gestų, nei žodinės kalbos. Apskritai ši tema neatsieja ma nuo kito klausimo: mes, nepri-girdintieji ir kurtieji, esame kalbinė, kultūrinė mažuma. Kam reikia mus keisti? Ar negalima priimti mūsų tokių, kokie esame? Bet kokiu atveju aš pasisakau už tai, kad net jei vaikui atliekama kochlearinė implantacija, neturime teisės atimti iš jo galimybės mokytis gestų kalbos – užaugęs jis pats pasirinks, kokia kalba komuni-kuoti. Tačiau šiandien priešinamasi, kad vaikas su kochleariniu implantu mokytųsi gestų kalbos – teigiama, kad suprastės lietuvių kalbos žinios ir gebėjimas kalbėti žodine kalba. Apmaudu, kad mūsų amžiuje vis dar esama žmonių, kuriems kyla tokių minčių.

2016 04 04
Kalbėjosi Gintė Žulytė

Kino terminų žodynėlis

Garso takelis – visi garso elementai filme: triukšmas, veikėjų dialogai ar monologai, balsas už kadro, muzika, garso efektai, kurie lydi filmo vaizdus. Garsai gali būti diegetiniai (natūralūs) – susiję su filmo veiksmu ir jo erdve (pvz., melodija, sklindanti iš pianino, kuriuo groja filmo veikėja) ir nediegetiniai (nenatūralūs) – nesusiję su filmo erdve, įrašomi atskirai ir vėliau sumontuojami su vaizdu (pvz., pianino melodija, skambanti veikėjams vaikstant miške, arba upės čiurlenimas, sumontuotas su ežere plaukiojančios žuvies vaizdu).

Filmo erdvė (angl. settings) – vieta(-os), kur rutuliojasi filmo veiksmas. Film-o erdvė gali būti išorinė (miestų gatvės, užmiesčio kraštovaizdžiai ir kt.) ir vidinė (patalpos įvairiuose pastatuose). Film-o erdvė gali būti natūrali, t. y. tikrovėje egzistuojanti vieta, arba dirbtinė. Dirbtinei erdvei sukurti naudojamos kompiuterinės programos arba specialios dekoracijos (pvz., specialiai filmui laikinai sukonstruota pilis). Kuriant filmo erdvę, taip pat atsižvelgiama į laiką: paros metą ir metų laikus (pvz., ta pati vietovė gali labai skirtingai atrodyti saulėtą rytą ir apsiniaukusį vakarą).

Filmo kadras (angl. film frame) – tai nejudantis vaizdas, iš jų sudaryti ju-dantys vaizdai – filmai. Pavyzdžiui, sukantis kino juostai per vieną sekundę ekrane projektuojami 24 kadrai (nejudantys vaizdai). Film-o kadras turi ir antrąją reikšmę, kuri angliškai vadinama film shot. Vartojamas antrąja reikšme film-o kadras apibū-dina nenutrūkstamą filmavimą nuo kameros įjungimo momento iki jos išjungimo. Kadrai gali būti ilgos trukmės – ilgi kadrai ir trumpos trukmės – trumpi kadrai.

Filmavimo planas reiškia atstumą nuo kameros iki objekto (daikto, žmogaus), kurį filmuojame. Filmų kūrėjai, norėdami atskleisti vidinę veikėjo būseną ir parodyti jo išgyvenimus, dažniausiai filmuoja iš labai arti, tai yra renkasi stambų planą. Įpras-tas stambus planas – veikėjo veidas beveik per visą ekraną. Stambus planas taip pat naudojamas siekiant parodyti kokį nors daiktą iš labai arti. (Dažnai stambiu planu vaizduojamas daiktas ar jo dalis, kuri kelia grėsmę film-o veikėjams.) Norėda-mi užfiksuoti kelių žmonių pašnekesį ar žmogų „iki pusės“, kūrėjai naudoja vidutinį planą. Jeigu norima nufilmuoti didelę erdvę (pvz., pievą, namą, kaimą, miestelį) arba film-o veikėją iš toli, pasirenkamas bendras planas.

Filmo scena – tai film-o veikėjo ar veikėjų veiksmai (pokalbis, žaidimas, namo statymas, pamokų ruošimas ir t. t.), atliekami dažniausiai toje pačioje vietoje nepertraukiamu laiku. (Dažnai tokie veiksmai būna nufilmuoti naudojant tą patį apšvietimą ir garsą.) Pavyzdžiui, film-o veikėjas matomas savo klasėje per pamoką, o iš karto po to – su klasės draugais per pertrauką žaidžiantis koridoriuje. Tai-gi, galima sakyti, kad tai dvi atskiros film-o scenos: scena, vaizduojanti pagrindinį veikėją klasėje, ir scena, vaizduojanti jį per pertrauką koridoriuje.